

Strategické hodnotenie Operačného programu Konkurencieschopnosť a hospodársky rast

Zhrnutie hodnotiacej správy

Táto správa bola pripravená ako výsledok nezávislého hodnotenia vypracovaného firmou

IBS SLOVAKIA, s.r.o.
M. R. Štefánika 5/1, 971 01 Prievidza

pre

Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky
Mierová 19, 827 15 Bratislava

Bratislava, 18. februára 2013

Ing. Ján Helbich
vedúci tímu
IBS SLOVAKIA, s.r.o.

Základné informácie o programe

Operačný program Konkurencieschopnosť a hospodársky rast („OP KaHR“) bol schválený uznesením vlády SR č. 1021 zo dňa 6. decembra 2006. Následne bol dňa 28.11.2007 schválený rozhodnutím EK č. K(2007) 5940.

OP KaHR na roky 2007 – 2013 bol spracovaný v nadväznosti na stratégiu NSRR. Cieľom podpory v rámci OP KaHR je zachovať a ďalej rozvíjať konkurencieschopný a efektívny výrobný potenciál priemyselnej výroby, energetiky, ako aj potenciál cestovného ruchu a ďalších vybraných služieb v podmienkach trvalo udržateľného rozvoja, a tak účinne prispievať k zvyšovaniu ekonomickej výkonnosti SR ako celku a znižovaniu disparít ekonomickej výkonnosti v regiónoch SR. Globálnym cieľom OP KaHR je zabezpečenie trvalo udržateľného hospodárskeho rastu a zamestnanosti.

Riadiacim orgánom pre OP KaHR je na základe uznesenia vlády SR č. 832/2006 Ministerstvo hospodárstva SR.

Pre OP KaHR boli pôvodne určené finančné prostriedky z ERDF vo výške 772 mil. EUR. V roku 2010 bola však táto suma navýšená o 5 mil. EUR z dôvodu realokácie z Operačného programu Informatizácia spoločnosti do Opatrenia 1.3 OP KaHR; celkový objem alokovaných finančných prostriedkov z ERDF pre OP KaHR tak dosiahol hodnotu 777 mil. EUR.

Dňa 16. mája 2012 na rokovaní vlády SR bolo prijaté uznesenie vlády SR č. 191 k návrhu realokácie finančných prostriedkov v rámci OP NSRR na roky 2007 – 2013 na financovanie opatrení na podporu riešenia nezamestnanosti mladých ľudí a zintenzívnenie podpory MSP. Za týmto účelom bol schválený návrh na realokáciu finančných prostriedkov celkovo z troch OP, z toho z dvoch OP bolo do OP KaHR realokovaných 225 mil. EUR. K navýšeniu finančných prostriedkov došlo v rámci Prioritnej osi 1 o 175 mil. EUR a v rámci Prioritnej osi 3 o 50 mil. EUR. Revízia OP KaHR bola schválená Rozhodnutím EK č. C(2012) 7070 dňa 4.10.2012, na základe ktorej predstavuje celkový objem alokovaných finančných prostriedkov z ERDF pre OP KaHR na 968,25 mil. EUR.

Predmetom hodnotenia bolo poskytnúť nezávislú analýzu v rámci strategického hodnotenia OP KaHR k 30.06.2012 v súlade s medzinárodnými štandardmi hodnotenia. Strategické hodnotenie zahŕňa strednodobé hodnotenie relevantnosti a efektívnosti OP KaHR v nadväznosti na plnenie cieľov operačného programu a formuláciu odporúčaní pre zvyšovanie konkurencieschopnosti, podpory podnikania, inovačného prostredia, energetickej efektívnosti a využívania obnoviteľných zdrojov energie, a to využitím analýzy a následnými odpoveďami na otázky exaktne formulované zadávateľom.

Hodnotiaca správa strategického hodnotenia OP KaHR („hodnotiaca správa“) bola vypracovaná spoločnosťou IBS SLOVAKIA, s. r. o. so sídlom v Prievidzi. Hodnotiaci tím bol zložený z týchto expertov:

Ing. Ján Helbich – vedúci tímu

Ing. Tatiana Hubová – hodnotiteľka

RNDr. Jozef Puskajler – hodnotiteľ

Mgr. Jana Boboková – hodnotiteľka.

Závery strategického hodnotenia

Na základe analýzy celkového stavu implementácie OP KaHR k 30.06.2012 a vyhlasovaných výziev je z pohľadu hodnotiteľov čerpanie a kontrahovanie finančných prostriedkov uspokojivé. RO a SORO vytvorili dobré predpoklady pre vyčerpanie finančných prostriedkov NFP alokovaných na roky 2007 – 2013 a naplnenie rozhodujúcej časti programových cieľov a príslušných merateľných ukazovateľov. Podrobnejšie informácie sú uvedené v predchádzajúcich analýzach a v nižšie uvedených odpovediach na evaluačné otázky:

A. Strednodobé hodnotenie relevantnosti OP KaHR

1. Je stav plnenia cieľov OP KaHR dostatočný?

Plnenie cieľov OP KaHR je sledované prostredníctvom systému merateľných ukazovateľov. Vďaka postupnému odstraňovaniu metodických nedostatkov pri monitorovaní a vyhodnocovaní ukazovateľov je možné konštatovať, že väčšina dosiahnutých hodnôt merateľných ukazovateľov k 30.06.2012 zodpovedala výške vyčerpania alokovaných zdrojov. Plnenie cieľov OP KaHR k 30.06.2012 preto hodnotíme ako dostatočné.

2. Aký je predpoklad, že budú ciele OP KaHR naplnené?

Z aktuálneho stavu implementácie OP KaHR vyplýva určité riziko nenaplnenia ukazovateľov sledujúcich tvorbu nových pracovných miest, ktoré sa k 30.06.2012 pri kontrahovaní celkovej alokácie vo výške 60,72 % pohybovalo okolo 49 % cieľovej hodnoty. Ide však prevažne o dopadové ukazovatele, ktoré sa budú naplňať až po ukončení realizácie projektov. Riziko nenaplnenia existuje aj pri ukazovateľoch „Počet podporených projektov“ a „Počet podporených projektov na pomoc malým a stredným podnikom“ ktorých hodnoty k 30.06.2012 dosiahli iba 39,11 %, resp. 33,18 % plánovanej hodnoty. Napriek tomu však nie je vylúčené, že správnym nastavením podmienok vo vyhlasovaných výzvach zameraných na plnenie týchto merateľných ukazovateľov a realizáciou projektov využívajúcich návratné formy pomoci je možné akcelerovať ich napĺňanie a prípadne aj dosiahnuť stanovené cieľové hodnoty. Ostatné merateľné ukazovatele a im zodpovedajúce ciele by mali byť pri doterajšom tempe kontrahovania a čerpania naplnené.

3. Sú cieľové hodnoty merateľných ukazovateľov OP KaHR dosiahnuteľné?

Stanovené cieľové hodnoty merateľných ukazovateľov sú dosiahnuteľné. Ako problematické sa javí iba dosiahnutie merateľných ukazovateľov zameraných na tvorbu nových pracovných miest. Doterajší priebeh implementácie programu ukazuje, že vplyv intervencií na tvorbu pracovných miest je nižší ako sa očakávalo. V rámci prioritnej osi 1, ktorá by mala vytvoriť väčšinu z plánovaných nových pracovných miest, je to možné zdôvodniť tým, že technologické inovácie by vo všeobecnosti mali zvyšovať mieru automatizácie výrobných procesov a teda znižovať intenzitu ľudskej práce. Vplyv inovácii na tvorbu pracovných miest je preto významne závislý od nárastu objemu výroby alebo služieb, ku ktorému by inovácie mali viesť. Celkovo je však korelácia medzi inováciami a tvorbou nových pracovných miest otázna a nie je možné garantovať, že cieľové hodnoty ukazovateľov zameraných na tvorbu nových pracovných miest budú dosiahnuté.

4. Naplňajú ciele a dosahované výsledky OP KaHR dostatočne potreby podpory podnikateľov vzhľadom na aktuálnu ekonomickú situáciu v SR?

Celkové nastavenie programu na začiatku programového obdobia vychádzalo z makroekonomických faktorov, čo sa odrazilo aj na charaktere podporovaných aktivít s cieľom zvyšovania konkurencieschopnosti podnikateľského prostredia a zamestnanosti. Ciele OP KaHR sú naďalej vysoko relevantné a prebiehajúca svetová hospodárska kríza ešte zdôraznila ich význam. Podľa viacerých celosvetových rebríčkov (vypracovaných napr. Svetovou bankou, Svetovým ekonomickým fórom a IMD (International Institute for Management Development so sídlom vo Švajčiarsku)) zaznamenalo Slovensko v posledných rokoch relatívny pokles konkurencieschopnosti, inovatívnosti a kvality podnikateľského prostredia. Rovnako aj súčasný stav plnenia ukazovateľov cieľov stratégie Európa 2020 (miera zamestnanosti, výdavky na vedu a výskum, podiel OZE na hrubej konečnej

spotrebe a konečná energetická spotreba) ukazuje, že zameranie OP KaHR vhodne pokrýva aktuálne problémy a nedostatky slovenského hospodárstva vrátane potrieb podpory podnikateľov.

5. Aké sú vplyvy a možnosti OP KaHR pri odstraňovaní regionálnych rozdielov v rámci jednotlivých regiónov SR?

Implementácia aktivít OP KaHR má pozitívny vplyv na hodnoty relevantných štatistických ukazovateľov sledujúcich vývoj v jednotlivých krajoch. Kraje, ktoré menej využívajú finančné prostriedky OP KaHR, nedosahujú také dobré výsledky ako kraje, kde sa realizujú projekty financované z prostriedkov OP KaHR vo vyššej miere. Konkrétne v prípade troch krajov (Žilinský, Banskobystrický a Prešovský), ktoré majú najviac zmluvne viazaných projektov, sú hodnoty sledovaných štatistických ukazovateľov výrazne lepšie ako v prípade Trnavského kraja, ktorý vykazuje najmenej zmluvne viazaných projektov.

B. Hodnotenie efektívnosti a flexibilitnosti riadenia OP KaHR v nadväznosti na plnenie cieľov operačného programu

6. Aké faktory riadenia ovplyvnili alebo môžu ovplyvniť dosahovanie cieľov OP KaHR?

Audit súladu a systémové audity zamerané na získanie uistenia o účinnosti riadiaceho a kontrolného systému v rámci OP KaHR konštatovali správne nastavenie a fungovanie systému. Nedostatky identifikované v rámci systémových auditov mali len zanedbateľný vplyv na fungovanie kľúčových prvkov, pričom hodnotiace správy auditorov na hodnotenie OP KaHR sa každoročne zlepšujú. Za najzávažnejší problém je možné považovať nenaplnenosť AK a ich fluktuáciu. Celkový stav AK zabezpečujúcich implementáciu od roku 2007 do roku 2009 rástol, čo logicky odrážalo postupné zvyšovanie nárokov na implementáciu. Od roku 2009 do roku 2011 však reálny počet AK klesal, čo je z pohľadu hodnotiteľov rizikový faktor, nakoľko v tomto období popri rastúcom objeme implementovaných projektov v rámci OP KaHR začalo hodnotenie projektov skráteného programového obdobia 2004 – 2006 a začala aj príprava na nové programové obdobie 2014 – 2020. Priemerná naplnenosť plánovaných stavov AK tak dosiahla za roky 2007 – 30.06.2012 iba 85,77 %. Druhým dôležitým aspektom je fluktuácia AK, ktorá za roky 2007 – 30.06.2012 dosiahla v priemere 13,98 % ročne. Dôležitým faktorom riadenia, ktorý môže ovplyvniť dosahovanie cieľov OP KaHR, je realokácia vo výške 225 mil. EUR, ktorá bola zrealizovaná na základe uznesenia vlády SR č. 191 zo dňa 16.05.2012. Takéto významné navýšenie alokovaných zdrojov vyžaduje zvýšené úsilie RO, SORO aj PJ a podčiarkuje nevyhnutnosť venovať mimoriadnu pozornosť stavu AK.

7. Ktoré prekážky (administratívne, organizačné) urýchľujú, resp. spomaľujú realizáciu OP KaHR?

Za najzávažnejšie prekážky, ktoré ovplyvňovali implementáciu OP KaHR, možno označiť organizačné zmeny. Ide predovšetkým o zlúčenie SORO (príslušné útvary, ktoré v rámci NARMSP a SARIO vykonávali kompetencie SORO, sa v roku 2011 začlenili do SIEA). Pracovníci zodpovední za implementáciu tým prechádzali od jedného zamestnávateľa k druhému a menili svoje pracovné zaradenie, čím sa realizácia riadenia a jeho aktivít komplikovala. Zlučovaním SORO bolo tiež potrebné zjednotiť chápanie a prístup k jednotlivým procesom a prispôbiť sa odlišnej inštitucionálnej kultúre. Celkovo však možno hodnotiť organizačné zmeny na úrovni SORO ako manažérsky dobre zvládnuté. Je predpoklad, že sa počas posledných troch rokov súčasného programového obdobia prejavia efekty vyššej centralizácie a koordinácie riadenia programu. Otázkou do budúcnosti zostáva samostatnosť SACR ako SORO, ktoré patrí do zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR.

C. Hodnotenie funkčnosti komplementarity intervencií a synergického efektu rôznych operačných programov, ktoré súvisia s OP KaHR v rámci cieľa Konvergencia

8. Aká je funkčnosť prepojenia komplementarity intervencií programov súvisiacich s OP KaHR v rámci cieľa Konvergencia?

Nižšie uvedená tabuľka poskytuje prehľad o komplementárnosti OP KaHR s inými OP a o vyplývajúcich synergických efektoch. Možno konštatovať existenciu logických prienikov

a deliacich línií medzi OP a uspokojivé nastavenie systému vzhľadom na dosahovanie synergických efektov:

Tabuľka č. 1: Komplementarita a synergia

OP	Komplementarita		Synergia
	Relevantný OP	OP KaHR	
OP ZaSI	Podpora v oblasti služieb zamestnanosti (kvalita a dostupnosť pracovnej sily)	Technické zabezpečenie (inovačné procesy v priemysle a službách)	Podpora podnikania, Zvýšenie zamestnanosti, Rast konkurencieschopnosti, Zabezpečenie trvalo udržateľného hospodárskeho rastu
OP ŽP	Zmena palivovej základne energetických zdrojov s dôrazom na nízko emisné/OZE, Zhodnocovanie odpadov a technologický transfer v danej oblasti	Budovanie nových OZE, Zavádzanie progresívnych technológií v energetike, Environmentálne priaznivé a ekonomicky efektívne inovatívne výrobné technológie	Zvyšovanie energetickej efektívnosti, Znižovanie emisií skleníkových plynov, Zhodnocovanie odpadov, Zabezpečenie trvalo udržateľného hospodárskeho rastu
OP VaV	Poskytovanie vstupov pre inovačné procesy v podnikoch	Aplikácia vedecko-výskumných poznatkov v podnikovej sfére	Rast konkurencieschopnosti, Budovanie regionálnych inovačných centier
OP IS	Inklúzia IKT do verejnej správy a domácnosti	Inklúzia IKT do podnikov	Rast konkurencieschopnosti, Inklúzia IKT do procesov v ekonomike
OP Z	Podpora podnikateľského sektora z pohľadu zdravotníckych služieb	Podpora podnikateľského sektora okrem zdravotníckych služieb	Podpora podnikania, Tvorba pracovných miest, Rast konkurencieschopnosti
OP V	Príprava ľudských zdrojov pre potreby vedomostnej spoločnosti	Využitie ľudských zdrojov vo vedomostnej ekonomike	Tvorba pracovných miest, Rast konkurencieschopnosti
ROP	Podpora verejného sektora v podnikaní v cestovnom ruchu Obnova verejného osvetlenia v centrálnej zóne obce/mesta ako jedna z aktivít projektu	Podpora súkromného sektora v podnikaní v cestovnom ruchu Obnova verejného osvetlenia v celej obci/meste ako samostatný projekt	Podpora cestovného ruchu, Podpora sídel, Zvyšovanie energetickej efektívnosti, Podpora podnikania, Tvorba pracovných miest, Rast konkurencieschopnosti

Zdroj: Vlastné spracovanie IBS SLOVAKIA, s.r.o.

9. Je potrebné prijať opatrenia na dosiahnutie synergických efektov?

Významný synergický efekt pri tvorbe pracovných miest vytvorený spojením inovačných procesov v priemysle a službách a podpory kvality a dostupnosti pracovnej sily je generovaný ako výsledok úzkej spolupráce MH SR s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR ako RO pre OP ZaSI v rámci podpory integrovaných projektov financovaných spoločne z ERDF a ESF. MH SR sa ako ústredný orgán štátnej správy pre energetiku a energetickú efektívnosť podieľalo na príprave všetkých OP, ktoré realizujú zvyšovanie energetickej efektívnosti v SR, t. j. OP KaHR, OP ŽP, OP Z, OP VaV, OP BK, ROP a Program rozvoja vidieka SR, čo vytvára dobrý základ pre uplatnenie synergických efektov opatrení jednotlivých OP. Na základe hore uvedeného možno konštatovať uspokojivé nastavenie systému vzhľadom na dosahovanie synergických efektov.

S ohľadom na úzke obsahové prepojenie oblasti inovácií na jednej a výskumu a vývoja na druhej strane by bolo žiaduce užšie štrukturálne prepojenie medzi OP KaHR a OP VaV, s dôrazom na potreby súkromného sektora. Prioritná os 2 OP VaV Podpora výskumu a vývoja si kladie za cieľ okrem iného aj vznik „nových inovatívnych (high-tech) malých a stredných podnikov“. Vzhľadom k nepomeru medzi čiastkovou pozíciou danej oblasti v rámci prioritnej osi 2 v OP VaV na jednej a obsahovej významnosti danej oblasti pre dosiahnutie cieľov NPR SR na druhej strane, ponechávame na zváženie presun oblasti VaV týkajúcu sa podnikov pod MH SR (vzhľadom aj ku kompetenčnosti MH SR), čo by tiež podporilo súdržnosť a vnútornú logiku opatrení.

D. Hodnotenie rastu konkurencieschopnosti regiónov SR v nadväznosti na plnenie cieľov stratégie Európa 2020 a Národného programu reforiem

10. Ako prispieva OP KaHR k plneniu cieľov stratégie Európa 2020 a Národného programu reforiem?

Stratégia Európa 2020 predstavuje ambíciu na dosiahnutie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu EÚ, ktorú národné štáty reflektujú vo svojich NPR. NPR SR vychádza pri formulácii svojich cieľov zo stratégie Európa 2020 a definovaním oblastí podpory určuje priority a smerovanie vývoja OP. Vnútoraná logika a stavba OP KaHR prispievajú k plneniu cieľov stratégie Európa 2020 a NPR SR z nasledujúcich dôvodov: NPR SR a OP KaHR sledujú rovnaké hlavné ciele, a to trvalo udržateľný rast, zamestnanosť a konkurencieschopnosť. OP KaHR reflektuje všetky hlavné tematické oblasti NPR SR, teda rozvoj technickej, dopravnej a sociálnej infraštruktúry, ľudských zdrojov a vedy a výskumu s dôrazom na environmentálnu udržateľnosť a energetickú efektívnosť. Inovácie a technologické transfery a podpora inovačných aktivít v podnikoch prispievajú k zabezpečeniu inteligentného rastu a zvýšenie energetickej efektívnosti a zavedenie progresívnych technológií v energetike sú predpokladom pre jeho udržanie. Za účelom naplnenia princípu inklúzie (mimo MRK) sa pozornosť zameriava na tvorbu pracovných miest spĺňajúcich priority rovnosti príležitostí pre všetkých bez ohľadu na pohlavie a etnickú príslušnosť. Na základe uvedených dôvodov je príspevok OP KaHR k plneniu hlavných cieľov NPR SR a stratégie Európa 2020 významný.

E. Návrh odporúčaní a strategických cieľov pre budúce programové obdobie 2014 – 2020 za účelom dosiahnutia efektívneho progresu pri dosahovaní cieľov stratégie Európa 2020 (pri maximalizácii kvalitatívnych efektov zo zdrojov alokovaných v operačnom programe).

Kľúčovým problémom, ktorý komplikuje prípravu OP zameraného na výskum a inovácie, je nedostatočná koordinácia štátnej vedeckej, technickej a inovačnej politiky a s tým súvisiaca fragmentácia jednotlivých typov podpory. Zároveň nie sú jednoznačne zadefinované deliace línie medzi výskumom a inováciami. Z hľadiska obsahu je potrebné zamerať intervencie v rokoch 2014 – 2020 na zvýšenie objemu súkromných investícií do výskumu, vývoja a inovácií a na komercializáciu a aplikáciu výsledkov výskumu verejných výskumných inštitúcií v spolupráci s priemyselným sektorom. Inak je OP KaHR z pohľadu hodnotiteľov úspešným programom, z veľkej časti vhodným pre follow-up program v novom programovom období 2014 – 2020. Je dôležité pokračovať v podpore mikro, malých a stredných podnikateľov s dôrazom na zvyšovanie ich konkurencieschopnosti prostredníctvom inovácií, výskumu a vývoja. Pri vybraných typoch intervencií je vhodné pokračovať aj v podpore veľkých podnikov. Taktiež je dôležité pokračovať v zavádzaní obnoviteľných zdrojov energie a zvyšovaní energetickej efektívnosti vo všetkých sektoroch.

Odporúčania

- 1) Kontrahovanie a čerpanie OP KaHR považujeme za uspokojivé vzhľadom na pokročilé obdobie implementácie a odporúčame v nastúpenom trende pokračovať. Dôležité je v čo najvyššej možnej miere dodržiavať lehoty v schvaľovacom procese. Nové výzvy odporúčame lepšie zacieliť na tvorbu nových pracovných miest, aby boli naplnené merateľné ukazovatele v oblasti zamestnanosti.
- 2) Vzhľadom na hospodársku krízu a vysokú nezamestnanosť je potrebné OP KaHR neustále prispôbovať súčasným potrebám ekonomiky, t. j. podporovať projekty zamerané na rozvoj malých a stredných podnikov, ktoré vytvoria nové pracovné miesta.
- 3) Je potrebné zastaviť klesajúci trend počtu pracovníkov na RO pre OP KaHR a SORO a zastabilizovať pracovníkov na jednotlivých postoch tak, aby boli v maximálnej možnej miere naplnené plánované stavy AK. Z pohľadu efektívnosti riadenia, by bolo vhodné dokončiť organizačné zmeny začlenením SORO SACR do SIEA, čím by vzniklo jediné SORO pre celý OP.
- 4) Strategickým odporúčaním pre oblasť výskumu a inovácií na Slovensku je vybudovať systém koordinácie štátnej vedeckej, technickej a inovačnej politiky a s tým súvisiacich rôznych typov podpory. Zároveň je potrebné jednoznačne zadefinovať deliace línie medzi výskumom a inováciami.
- 5) Je potrebné v čo najkratšom čase definitívne určiť štruktúru OP na programové obdobie 2014 – 2020 a prijať záväzné rozhodnutie o ich RO. Zároveň je potrebné bezodkladne vyhlásiť verejné obstarávania na ex-ante hodnotiteľov pre všetky OP, aby bolo možné zrealizovať ex-ante hodnotenia súbežne s ich prípravou.
- 6) Odporúčame, aby bolo MH SR aj v programovom období 2014 – 2020 RO pre oblasť podpory podnikania, inovácie, energetiku a s tým spojenú zamestnanosť. Ide o tematické ciele, ktoré nadväzujú na úspešnú implementáciu OP KaHR 2007 – 2013 a Sektorového operačného programu 2004 – 2006, a preto by prípadná zmena RO bola kontraproduktívna.
- 7) Pri príprave budúcich intervencií odporúčame popri core ukazovateľoch a merateľných ukazovateľoch HP stanoviť na nižších úrovniach programu (najmä na úrovni prioritných osí a opatrení) aj ďalšie merateľné ukazovatele, ktoré budú zamerané na sledovanie plnenia špecifických cieľov.
- 8) Je potrebné jednoznačne určiť spôsob sledovania a dosiahnutia cieľovej hodnoty merateľného ukazovateľa „Úspory energie získané realizáciou podporených projektov“, keďže úspora energie vyjadrená v TJ/rok dosahuje každý rok odlišnú hodnotu.
- 9) V oblasti energetiky odporúčame zamerať budúce intervencie najmä na zvyšovanie energetickej efektívnosti, a to vo všetkých sektoroch – verejná správa, komerčná sféra aj bývanie. S tým súvisí aj ďalšia podpora zavádzania OZE.
- 10) V sektore cestovného ruchu odporúčame v programovom období 2014 – 2020 zamerať podporu najmä na oblasť propagácie a prezentácie SR a jednotlivých regiónov, resp. stredísk cestovného ruchu v zahraničí. Podpora by mala byť smerovaná aj na posilnenie postavenia regionálnych združení cestovného ruchu.
- 11) Vo vybraných a odôvodnených oblastiach odporúčame aj v budúcnosti umožniť poskytovanie NFP aj pre veľké podniky. Je však potrebné vopred transparentne určiť oblasti podpory veľkých podnikov a prípadne aj limitovať výšku celkovej alokácie, ktorú môžu získať. Rozhodujúca časť zdrojov alokovaných pre súkromný sektor by aj v budúcnosti mala byť určená pre MSP.

- 12) Vzhľadom na krátkosť času, ktorý zostáva do konca programového obdobia 2007 – 2013, a s tým spojené riziko nevyčerpania alokácie v plnej výške, odporúčame využiť aj ďalšie nástroje kontrahovania a čerpania (napr. národné projekty, formy návratnej pomoci), ktoré dokážu lepšie absorbovať alokované zdroje než ad hoc vyhlasované výzvy na predkladanie projektov.